

„Hát újra itt...”

Operettkánon és -műfaj

Szerkesztette

JÁKFALVI MAGDOLNA

és

KÉKESI KUN ÁRPÁD

T M A

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

© Rózsavölgyi és Társa – Theatron Műhely Alapítvány, 2021

Szerkesztette: Jákfalvi Magdolna és Kékesi Kun Árpád

Műszaki vezető: Rácz Julianna

Nyomdai előkészítés: 9s Műhely

A borítót tervezte: Czeizel Balázs

Borítókép: ® MTVA/MTI-FOTO-775897

A fejezetnyitó képek a © Fortepan engedélyével szerepelnek a kötetben:

PRAXISOK / Honthy Hanna operett primadonna portréja. A felvétel a magyar színházi élet emlékeinek megőrzésére felajánlott tárgyak gyűjtésekor készült, 1981-ben / adományozó: Szalay Zoltán

KONTEXTUSOK / A Fővárosi Operettszínház és a Budapest Táncpalota. 1962 / adományozó: Kotnyek Antal

MŰVEK / Fővárosi Operett Színház. 1973 / adományozó: Kotnyek Antal

KÁLMÁNOK / Budapest Táncpalota. 1958 / adományozó: Bauer Sándor

ISBN 978-615-5062-54-4

TARTALOM

Előszó.....	7
PRAXISOK	
SELMECZI GYÖRGY Téveszmék az operett körül	13
LÓRINCZY ATTILA Tisztelt Hölgyeim és Uraim!	21
ORBÁN ESZTER „Kvittek vagyunk...”	27
KONTEXTUSOK	
HERMANN ZOLTÁN „...erkölcseinkre káros...”	45
MÁTRAI DIÁNA Mozart Singpieljei és az operett	57
HELTAI GYÖNGYI Az épület hagyománya – a hagyomány épülete	69
MUSZATICS PÉTER Human touch	123
KEVIN CLARKE Az operett új korszaka	135
MŰVEK	
JÁKFALVI MAGDOLNA Identitásgyár	151
KÉKESI KUN ÁRPÁD Az átírás leckéje	169
KÁLMÁNOK	
KEVIN CLARKE Kálmán Imre: <i>The Riviera Girl</i>	195
GAJDÓ TAMÁS Extra Hungariam non est vita	209
KISS GABRIELLA Kritikán innen és túl	223

Előszó

Honthy Hanna 1954-ben be- és visszalépve a Fővárosi Operettszínház újraírt *A csárdáskirálynő* előadásába, fekete kiskoktél ruhakölteményben libbent be hátulról a színpadra. A budapesti nézők 1948 óta nem látták Kálmán Imre klasszikusát, s ugyan Honthy most nem Szilvia, a chansonette, hanem Cecília, az egykori chansonette szerepében állt eléjük, a taps hosszú percekig nem engedte szóhoz jutni a dívát. Honthy az orfeumba, dicsőséges énekesnő-múltjának helyszínére visszatérő hercegnőként nézett körbe: *Hát újra itt..., hát újra itt vagyok* – mondogatta percekig. És dübörgött a taps, mert a szerepben és az emlékezeti valóságban összezsugorított mozzanatok esztétikai élményként képesek hatni.

Kötetünk címének ezt a legendás entrée-t választottuk, a visszatérés, a találkozás pillanatát, hiszen az operett műfajáról beszélni tudományos berkekben sem mindennapos esemény. A műfaj színháztörténeti beágyazottsága erős feldolgozatlanságot mutat, s ez a jelenség nem írható a könnyed, a szórakoztató művészetekre csak szociológiai közelítésekkel forduló tudományos gyakorlat számlájára. A kötet egyik célja felderíteni ezt a nem-beszélt nyelvet, a műfaj jelenségének és jelenlétének negligálását. S erre kétségkívül a leghatásosabb módszer az írás, az elemzés.

A kötet zeneszerzők, librettisták, történészek, szakírók és színházcsinálók írásait tartalmazza, olyan szövegeket, melyekben itt, e színház-történeti pillanatban pozicionálják viszonyukat az operett műfajához. Látható, hogy sokakat inspirál az a feszültség, mely az operett-motívumok általános ismertsége és a műfaj hiányos szakmai reprezentációja között vibrál. A kulturális emlékezetünket titkosan vagy csendesesen, de erőteljesen strukturáló jelenség megérdemli, hogy kötetbe rendezett elemzések taglalják. Az írások többek között beszélnek a legendás hazai alkotások létrejöttéről, az '50-es évek államszocialista operettjének kialakulásáról, a szerepkörök túléléséről, az Operettszínház egykori és mai emblematikus előadásairól. De érintik azt is, hogy a mai alkotók hol találhatják meg a fogalmazás és a kérdezés lehetőségét e műfajban.

A magyar operett világhírű, ezt a Lehár-Kálmán-Huszka-bemutatók igazolják, de mind a szerzők, mind életművük értékelése igen hiányos. Kötetünk mégis reprezentál egy új kíváncsiságot, amely (Gombrowicz-csal szólva) az „operett ravasz-kás idiotizmusa körül” kialakult. Továbbá rámutat arra, hogy ki mit hall egyáltalán operettnek, ki mit ért egy zenés színházi műfaj kemény szabályai alatt. Hiszen van, akinek az operett csak az I. világháború előtti arisztokráciát bemutató könnyed muzsika, van, aki csak Honthy Hannához és Latabár Kálmánhoz köti, és van, aki örömmel látja a realistább értelmezések, például az egykori kaposvári színrevitelek megjelenését.

A kötet kérdésselvetései határozott szakmai párbeszédet kezdeményeznek az újraírásról, a librettó-fordításról, az operett muzsikájáról, nemzeti identitásáról, az operettjátás színészi technikáiról, s ezzel elindítanak egy (várhatóan nemzetközi érdeklődésre is számot tartó) dialógust az operetről, e magyar „népzenei” műfajról.

A kötet alkotóművész írói-dramaturgjai, Selmeczi György, Lőrinczy Attila, Mátrai Diána és Orbán Eszter, miképpen zene-, színház-

és filmtörténész szerzői, Kevin Clarke, Gajdó Tamás, Heltai Gyöngyi, Hermann Zoltán, Jákfalvi Magdolna, Kékesi Kun Árpád, Kiss Gabriella és Muszatics Péter évtizedes tudományos publikációs gyakorlattal fordulnak a műfaj kérdései felé. Személyükben a kötet a Magyar Tudományos Akadémia Színház- és Filmtudományi Álladó Bizottsága, az ELKH Bölcsészettudományi Központ Zenetudományi Intézete és Irodalomtudományi Intézete, az ELTE, a Színház- és Filmművészeti Egyetem, a Károli Gáspár Református Egyetem, a Zeneakadémia, az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet kutatásai közé illeszti az operett műfajáról szóló elemző-kezdeményezéseket.